

PHILIPPE BOURDIN

Eric Dolphy

Slechts zes jaren scheiden het eigenlijke professionele debuut van Eric Dolphy in het kwintet van Chico Hamilton van zijn voortijdige overlijden in 1964. Tijdens die korte periode creëerde deze poly-instrumentalist echter voldoende muziek om meerdere generaties artiesten te inspireren. Deze omstreden randfiguur, deze grote eenling, drukte zich uit op de altsax, de basklarinet (die hij als eerste in de jazz als solo-instrument introduceerde) en de fluit, het instrument dat zijn onbeschaamde vrijheid nog het beste lijkt te verklanken. Het is moeilijk om ongevoelig te blijven voor de fascinerende werking van zijn volgens een originele logica en met een vernieuwende harmonische aanpak ontwikkelde taal.

“En waarom zou ik het gezang van vogels niet mogen imiteren? Ik weet niet of dat in de jazz gepast is, maar ik vind het gewoon erg leuk om te doen. Bij mij in Californië gingen de vogels vaak fluiten als ik aan het spelen was. Dan hield ik op met studeren om met ze mee te gaan spelen. Als je vogelgezang opneemt en vertraagd afspeelt, krijg je de klank van een fluit. En omgekeerd lijkt een versneld afgespeelde fluitopname op vogelgezang.”

Eric Alan Dolphy junior wordt geboren op 20 juni 1928 in Los Angeles. Hij toont al vroeg interesse in muziek en begint klarinet te studeren als hij zes of zeven is. Hij scheidt daar veel plezier in, speelt op zijn dertiende mee in het L.A. City School Orchestra en studeert vervolgens aan de University of Southern California School of Music, waar hij middels platen van Fats Walker, Duke Ellington en Coleman Hawkins de jazz ontdekt. Hij leert er altsax spelen, en zijn vader richt de garage bij het huis in als studio, zodat hij daar ongestoord en gepassioneerd kan studeren. Saxofonist-klarinetist-fluitist Buddy Colette, één van de emblematische figuren van de West Coast, moedigt hem aan om fluit te gaan studeren. Hij volgt les bij Socorso Pirrola en Elise Moening:

“Elise was voor hem van grote betekenis, omdat ze hem veel bijbracht van het klassieke repertoire. Eric bezat een achtergrond die veel jazz-spelers missen: een klassieke vorming. Hij speelde meer klassiek dan jazz en had de vingers om ook moeilijke dingen te spelen.”

De drie jaar militaire dienst, die Eric Dolphy doorbrengt in verschillende orkesten, veranderen hem als muzikant. Hoewel hij veel invloed ondergaat van de onvermijdelijke Charlie Parker, onderscheidt hij zich door zijn voorliefde voor laddervreemde tonen en demonstreert hij reeds een zekere anarchistische durf in stukken die daar niet a priori om vragen.

In 1954 ontmoet hij John Coltrane, die in Los Angeles aan zijn lot overgelaten is. Deze is net ontslagen door Johnny Hodges, die het niet pikt dat de toe-

Eric Dolphy

komstige reus van de tenorsax verslaafd is geraakt aan de heroïne. Eric Dolphy geeft hem wat geld, zodat hij terug kan keren naar New York, het begin van een vriendschap. Een andere belangrijke kennismaking is die met altsaxofonist Ornette Coleman, één van de uitvinders van de New Thing, wiens muzikale zienswijze hij deelt.

In april 1958 volgt Eric Dolphy Buddy Colette op in het kwintet met cello van slagwerker Chico Hamilton. Hij doorkruist de V.S., speelt op het Newport Jazz Festival en neemt deel aan een reeks opnamen waarin verrassende contrasten te horen zijn tussen de zo Californische contrapuntische subtiliteit en Dolphy's subversieve, in de woorden van de kritiek 'verbazend vurige' frasering op de altsax. "Ik kon spelen wat ik wilde ... met beperkingen." Begiftigd met een mooie toon improviseert de fluitist in schitterend tonaal bob-spel, sterk beïnvloed door Buddy Colette. 'Beyond The Blue Horizon', een nummer op *Gongs East!*, is daar een voorbeeld van.

In december 1959 gaat Eric Dolphy weg bij Chico Hamilton, en vestigt hij zich in New York, waar zich een revolutie in de jazz aan het voltrekken is: nog geworteld in het bebop-verleden, maar op het punt om de sprong te maken naar een beslissende vrijheid. Eric Dolphy voelt zich in dat spanningsveld op zijn gemak, en krijgt in de ambiance van de avantgarde-jazz een gezaghebbende positie. Hij draagt bij aan de definitie van nieuwe expressieve thematieken en aan

de verrijking van het instrumentale en muzikale vocabulaire.

Allereerst sluit hij zich aan bij de *Jazz Workshop* van de expressionistische, onverzettelijke contrabassist Charles Mingus, en vervolgens neemt hij voor Prestige de eerste plaat onder zijn eigen naam op. Dat is het opwindende *Outward Bound*, waarop hij zijn aandacht verdeelt over de drie instrumenten. De fluit gebruikt hij slechts voor de ballad 'Glad to be Unhappy', waarin hij een fabelachtige techniek demonstreert, en voor een blues in As, 'April Fool'.

De ballad 'Ode to Charlie Parker (met als inleiding een vogelimitatie) en 'Left Alone' uit het album *Far Cry* vertonen een pakkend contrast tussen de expositie van het volledig melodische thema, met chromatische verbindingen tussen de noten, en het onstuimige karakter van de solo.

In 1960-1961 baart Eric Dolphy aan de zijde van Charlie Mingus enig opzien bij de toehoorders van het eerste Festival de Jazz d'Antibes Juan-les-Pins, en neemt hij deel aan het dubbelkwartet van Ornette Coleman voor de opname van de plaat *Free Jazz* (waarop hij geen fluit speelt). Eric Dolphy is een goede bladlezer en wordt geregeld gevraagd. Van alle markten thuis, verschijnt hij op platen van zulke uiteenlopende artiesten als Sammy Davis jr, Ruth Brown, Oliver Nelson, Ken McIntyre, John Lewis, Eddie 'Lockjaw' Davis, de Newport Rebels, Abbey Lincoln, Gunther Schuller, Booker Little, Ted Curson, George Russell, Mal Waldron, Max Roach als ook het Latin Jazz Quintet! Eric Dolphy is gerijpt als muzikant en drukt een zwaar stempel op degenen die hem omringen. Het meest gedenkwaardig is de fluitsolo in 'Stolen Moments', een blues in c-klein, het openingsnummer van de de sensationele LP *The Blues and the Abstract Truth* van saxofonist en componist Oliver Nelson, waarvan de eigenaardigheid ligt in het afzwakken en omvormen van de blues door de 'geleerde' harmoniek en de vindingrijke arrangementen.

Eric Dolphy is bezeten door zijn kunst - hij oefent aan één stuk door - en spreekt zich duidelijk uit over zijn spel, dat bewust 'outside' is: "Ja, ik blijf volhouden dat ik tonaal speel. Strikt genomen horen veel noten die ik speel niet bij de tonaliteit, maar ik hoor ze als juist. En ik denk er nog niet aan om de akkoorden los te laten, de akkoorden achter me te laten. Elke noot die ik speel heeft een zekere relatie met het akkoord-schema van het thema."

Zijn frasering op de fluit, minder explosief dan op de altsax en minder smartelijk dan op de basklarinet, blijft stoutmoedig maar evenwichtig en volkomen strikt, en de interne structuur vertoont een logische samenhang. De vorm wordt stevig in de hand gehouden en de swing wordt op een nieuwe manier geformuleerd. Net als Charlie Parker enkele jaren eerder realiseert Eric Dolphy een asymmetrische ritmische verbroekeling, zijn verwrongen ritmiek breekt met de bestaande conventies. Verder herhaalt deze overgangsmuzikant tot in het bezetene dezelfde zigzag-

gende schema's, de kronkelige cellen die zijn handelsmerk vormen.

Op zaterdag 16 juli 1961 maakt Prestige een opname van hem in de Five Spot. Eric Dolphy wordt bijgestaan door trompettist Booker Little, een melancholieke aartsengel van 23 die in september zou bezwijken aan een aanval van uremie, door pianist Mal Waldron, contrabassist Richard Davis en drummer Ed Blackwell. Dit kwintet schrijft geschiedenis. Jammer is alleen dat Eric Dolphy zich op de drie albums die van die avond worden uitgebracht (*Eric Dolphy At The Five Spot Vol. 1 en Vol. 2, Eric Dolphy & Booker Little Memorial Album*) slechts éénmaal van de fluit bedient, in 'Like Someone in Love'.

Hij brengt een deel van de zomer door in Europa, in Denemarken, en speelt daar met verschillende lokale groepen. Hij zet de fluit aan de mond in 'Don't Blame Me', 'Glad To Be Unhappy' en vooral 'Hi-Fly', in duo met de contrabassist Chuck Israels.

Terug in de Verenigde Staten sluit hij zich aan bij het Kwartet van John Coltrane. Onder het pseudoniem George Lane bezingt hij Spanje op de fluit in de titel-song van het album, *Olé*.

Kijken we nog even naar 'Trane'. In zijn grootsheid, in zijn afmattende verkenning van onontgonnen streken, verlegt deze saxofonist onophoudelijk zijn grenzen. De engelachtige, zachte en bescheiden man aan het hoofd van dit herculisch Kwartet tilt de jazz op naar een nieuw niveau van vervoering, van zeldzame verlichting, maar ten koste van een voortdurende, geïnspireerde zoektocht, vaak benauwd voor de perfectie. Een lavastroom aan nieuwe ideeën overspoelt hem: "Sinds Eric deel uitmaakt van onze formatie zijn onze mogelijkheden en wensen gegroeid. Hij heeft op ons het effect van een versterker. We zijn nu een heleboel nieuwe dingen aan het uitproberen. We spelen veel vrijere dingen dan vroeger." De creatieve vrijheid is tomeloos; wat telt is "improviseren en spelen tot de inspiratie is opgedroogd, zelfs als de solo's de indruk geven veel te lang te zijn", en, zoals blijkt uit de Europese concerten, Eric Dolphy geeft zich over aan zoektochten naar extravagante, verscheurde toonladders (toegegeven, niet altijd onberispelijk) op het bezwerende *My Favourite Things*. John Coltrane zal later openhartig zeggen: "Eric was perfect. Hij was de enige die volmaakt in aanmerking kwam om bij het Kwartet horen."

Tijdens het festival van Ojai in Californië in mei 1962 voert Eric Dolphy *Density 21.5* van Edgard Varèse uit. Kort tevoren had een vriend van de componist hem meegenomen naar deze andere pionier van onontgonnen gebieden, die leefde in Greenwich Village. Ze brachten een uur door met het ontrafelen van het werk, waarop Edgard Varèse zijn arm om de fluitist heen sloeg en hem zei, dat hij een mooie uitvoering verwachtte.

Hij vindt opnieuw de weg naar de studio's en maakt opnamen met Poly Pointdexter, Benny Golson, John Lewis, en Gary McFarland, Freddie Hubbard, Charles

Mingus, en ook met de grote arrangeur Gil Evans. De zaken gaan nochtans niet goed, en er is meer: Eric Dolphy is zwaar ziek, hij lijdt aan een niet-gediagnosticeerde suikerziekte.

Op 25 februari 1964 neemt Eric Dolphy het gedurfd, zij het ingetogen *Out to Lunch* op, zijn muzikale testament. Slechts in één enkel nummer speelt hij fluit: 'Gazzelloni'. Hij had zich aangemeld voor de Ferienkurse die Severino Gazzelloni gaf in Darmstadt. De Italiaanse fluitist herinnerde zich later: "Van alle deelnemers was Dolphy de enige uit de jazzwereld, en hij was zonder twijfel één van de ijverigsten wat het studeren betreft. Hij was geïnteresseerd in hedendaagse Europese muziek, met name in seriële muziek. Hij was buitengewoon begaafd, geïnspireerd en intelligent, maar ook verlegen en een beetje teruggetrokken, en hij had een afkeer van alle mogelijke ster-allures. Het enige dat hij wilde was spelen, zich vrijelijk kunnen uitdrukken. Naast de cursus gaf hij 's avonds jazzconcerten met Duitse muzikanten. Ik denk dat Eric Dolphy de grootste jazz-fluitist was; als hij langer had geleefd zou hij zeker wereldberoemd geworden zijn."

In april 1964 volgt hij Charles Mingus naar Europa, vast van plan om zich daar te vestigen. Zijn verloofde, een danseres, woonde in Parijs, maar dat was niet de enige reden: "Als je in dit land (de V.S., red.) iets afwijkends probeert te doen, word je door de kritiek afge- maakt."

Op 29 juni 1964 overlijdt Eric Dolphy in Berlijn aan de gevolgen van een verkeerd behandeld diabetisch coma.

Hij is, om Jean-Louis Comolli te citeren, "de ideale veerman bij de overtocht van de oude naar de nieuwe oever van de jazz". Eric Dolphy, het prototype van de dichter-solist, met een onovertroffen inspiratie, sleutelfiguur voor de emancipatie van de fluit in de jazz, voor wie muziek op de eerste plaats kwam – misschien was muziek wel zijn hele leven –, moest vaak de confrontatie aangaan met een publiek dat daar doof voor bleef. Het valt te betreuren dat zijn hartver-

scheurende kunst ook vandaag nog steeds half in vergetelheid blijft.

Selectieve discografie voor fluit

- *The Complete Prestige Recordings* (deze set van negen Prestige-cd's met opnamen uit de periode 1960-1961 omvat de onontkoombare *Outward Bound, Far Cry, At The Five Spot*, en in mindere mate, *In Europe*)
- *Stockholm Sessions* (ENJA) (1961)
- *Out To Lunch* (Blue Note) (1964)

Eric Dolphy speelt op *Gongs East!* van Chico Hamilton (Discovery) (1958), *The Blues And The Abstract Truth* van Oliver Nelson (Impulse!) (1961) en *Olé* van John Coltrane (Atlantic) (1961). Hij komt bovendien voor in *Live Trane: The European Tours* van John Coltrane (een box met zeven Pablo-cd's met opnamen uit de periode 1961-1963), en speelt op *The Great Concert Of Charlie Mingus* (America) (1964). Het sextet van deze contrabassist, het mooiste dat deze 'agitator' ooit geleid heeft, staat hier in Parijs op het top punt van zijn creativiteit. Het resultaat van de laatste samenwerking van Mingus en Dolphy, *Mingus in Europe* (ENJA) (1964) bevat een duet voor contrabas en fluit. Mingus zal later ontroostbaar verklaren: "Eric Dolphy was een heilige – in alle opzichten, en niet alleen in zijn manier van spelen."

Vertaling: Koen Brouns

Philippe Bourdin is saxofonist.

Dit artikel is met toestemming overgenomen uit *Traversières Magazine* no. 71 (april-mei-juni 2002).

In de NFG-uitzending van 11 oktober op de Concertzender speelt Eric Dolphy 'South Street Exit'.

~~~~~ eedoooo ~~~~~